

'Meer dan wat ook willen mensen in armoede als volwaardige burgers beschouwd worden'

Knack.be - 24 Jan. 2018

'Een relatie aangaan en samenwonen, 'hotel mama' spelen voor de kinderen, vrienden in nood helpen: het zijn zaken die vanzelfsprekend lijken, maar dat niet zijn voor mensen in armoede', schrijven Henk Van Hootegeem en Veerle Stroobants van het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede.

'Burgerschap en armoede', zo luidt de titel van het 9 tweejaarlijkse Verslag van het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede. Begin 2016 stelden verenigingen waar armen het woord nemen voor dit thema te behandelen in de dialoog die het Steunpunt elke twee jaar organiseert. Burgerschap gaat immers over de plaats die mensen in armoede in de samenleving (kunnen) innemen. Zelf benoemen ze zich als 'transparant'. Enerzijds moeten ze "zich helemaal blootgeven om te kunnen 'bestaan' via allerlei vormen van bijstand, hulp of solidariteit ". Anderzijds worden ze " door allerhande voorwaarden, regels en wetten die hen rechten ontzeggen en uitsluiten, onzichtbaar en onbestaand gemaakt ".

Tijdens de uitwisselingen kwam duidelijk naar voren hoe situaties van armoede het burgerschap van mensen onder druk zetten, waardoor ze geen gelijke rechten hebben, geconfronteerd worden met vergaande controles en inbreuken op hun privacy, voor onmogelijke keuzes komen te staan of helemaal geen keuze meer hebben, hun verantwoordelijkheden niet kunnen opnemen...

Kunt u zich voorstellen dat u wil gaan samenwonen met uw nieuwe partner of dat u uit solidariteit tijdelijk een vriend in huis wil nemen en tot de vaststelling komt dat uw uitkering en/of die van uw partner/vriend zal dalen of wegvallen? Of dat u uw kinderen op hun 18 de deur moet wijzen omdat jullie beiden dan financieel 'beter'af zijn?

Een relatie aangaan en samenwonen, 'hotel mama'spelen voor de kinderen, vrienden in nood helpen... lijken vanzelfsprekend, maar zijn dat niet voor mensen in armoede. Het klopt dat mensen door samen te wonen kosten kunnen delen. Het inkomensverlies waarmee samenwonen voor uitkeringsgerechtigden gepaard gaat, is echter groter dan de zogenaamde schaalvoordelen die hen te beurt vallen.

In het streven naar een menswaardig inkomen voor iedereen, is het daarom noodzakelijk oplossingen te vinden voor het inkomensverlies bij samenwonen. Een eerste piste is om de impact van de categorisering in de sociale zekerheid en in de sociale bijstand te onderzoeken, zowel de kosten als de baten op korte en lange termijn, zowel voor de betrokkenen als voor de samenleving. In de sociale zekerheid kan het debat over de afschaffing van het statuut samenwonende gevoerd worden. In de sociale bijstand kunnen de verschillende bedragen van het leefloon - op basis van een realistisch inschatting van de schaalvoordelen - dichter bij elkaar gebracht worden.

Zou u aanvaarden dat u - wanneer u als woonwagenbewoner een referentie-adres wilt aanvragen om post te kunnen ontvangen en aanspraak te kunnen maken op uw rechten - tickets van aankopen in supermarkten uit de weide omgeving moet voorleggen om te bewijzen dat u deel uitmaakt van de trekkende bevolking? Zou u het op prijs stellen dat u aan uw uitbetalingsinstelling moet melden dat u graag vrijwilliger zou zijn in het buurthuis en in de onzekerheid moet leven of dit vrijwilligerswerk gevolgen heeft voor uw uitkering?

De beduchtheid voor sociale fraude, de focus op veiligheid en de technologische evoluties zetten het privéleven van mensen in armoede veel meer onder druk dan dat van andere burgers. Niet de controle an sich die overheden voltrekken om na te gaan of de voorwaarden voor de toekenning van een recht zijn vervuld, wordt in vraag gesteld. Wel is het essentieel om te bekijken of deze controle proportioneel is ten aanzien van de doelstellingen. De impactmeting van maatregelen op het privéleven kan ook systematisch ingebouwd worden in de bestaande evaluatie-instrumenten zoals de armoedetoets. Daarnaast is het belangrijk het eigenaarschap van persoonlijke gegevens bij de burger te laten, ook voor mensen in armoede. De melding van vrijwilligerswerk aan een uitbetalingsinstelling belemmert in hoge mate het engagement van mensen en dient herbekeken te worden.

Hoe zou u zich voelen wanneer u van de school van uw kinderen de opmerking krijgt dat u hen een gezond tussendoortje moet meegeven - liefst vers fruit - wanneer uw inkomen niet toelaat om kwaliteitsvolle voeding te kopen, u moet aankloppen bij een voedselbank, (opnieuw) moet aantonen dat u echt behoeftig bent en het moet stellen met de beschikbare voedingsmiddelen? Kunt u zich voorstellen dat de kleine en slechte huurwoning waarin u verblijft uw gezinsleven onder druk zet? Hulpverleners stellen zich immers vragen bij de omgeving waarin uw kinderen moeten opgroeien en overwegen een plaatsing als u geen betere woning vindt. U staat al jaren op een wachtlijst voor een sociale woning. Zou u het risico willen lopen dat uw woning onbewoonbaar wordt verklaard en dat u op straat terecht komt omdat u de slechte kwaliteit van uw woning wilde aanklagen bij de eigenaar?

Hoewel de burgemeester en de lokale diensten op zoek moeten gaan naar een oplossing, is succes niet gegarandeerd. Ook zij worden immers geconfronteerd met een gebrek aan betaalbare en kwalitatieve woningen.

Meer dan wat ook willen mensen in armoede als volwaardige burgers beschouwd worden. Ze willen hun rechten kunnen laten gelden en hun verantwoordelijkheden kunnen opnemen opdat ze erop vooruit kunnen gaan, voor hun kinderen, met hun gezin, in hun gemeenschap. Dit is alleen mogelijk wanneer ze hiertoe de nodige middelen en mogelijkheden krijgen. Daarnaast is het ook belangrijk de verenigingen waar mensen in armoede kunnen samenkomen en waar ze hun burgerschap kunnen vorm geven, te ondersteunen. Of zoals ze het zelf zeggen: "Ik kan het nog steeds niet geloven! Ik, die uit mijn klein milieu kom, heb iets te zeggen in de samenleving. Ik doe aan politiek!"